

Чаплінська Юлія, кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії психології масової комунікації та медіаосвіти Інституту соціальної та політичної психології, НАПН України, дослідниця департаменту когнітивних наук та штучного інтелекту в Тілбурзькій школі гуманітарних та цифрових наук

ПОРАДИ БАТЬКАМ: ЯК ГОВОРИТИ З ДІТЬМИ ПРО КІБОРГІВ?

Під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну багато людей – не тільки військові, а й цивільні – дістали тяжкі поранення. Деякі з них потребують роботизованих протезів або імплантів для нормального функціонування в суспільстві. Ці люди, яких ми називаємо кіборгами (від поєднання двох слів – “кібернетичний” і “організм”), втратили частину свого фізичного тіла, але не втратили силу свого духу, мрій та надій. Вони проходять тривалий і складний реабілітаційний процес для того, щоб вести активне та повноцінне життя, використовуючи нові технології і протези. Мета даних матеріалів – надати інформацію та практичні рекомендації щодо того, як пояснити дітям, хто такі кіборги, яку важливу роль вони відіграють в українському суспільстві.

Спочатку треба пояснити суть термінів. І якщо говорити суто науково, то кіборг – це біологічний організм, що містить механічні та електронні компоненти, котрі замінюють його органи й частини тіла, або доповнюють їх. Даний термін був запроваджено інженером Манфредом Є. Клайнсом і психотерапевтом Натаном С. Клайном у 1960 році у зв'язку з їх концепцією розширення можливостей людини для виживання поза межами Землею. Ця концепція була результатом роздумів на тему необхідності більш близьких відносин між людиною і машиною, принаймні у рамках освоєння космосу. Але по суті в сучасній науковій спільноті кіборгами називають людей, що мають штучні частини тіла, тобто роботизовані протези або імпланти. А кіборгізацією процес перетворення живого організму на кібернетичний, тобто людини на кіборга. По суті нині існує два великі напрямки кіборгізації – відновлення втраченого функціоналу організму та розширення функціоналу організму здорового.

Далі варто акцентувати увагу дітей на тому, чому кіборги важливі для українського суспільства. Кіборги показують нам, що навіть у найважчі часи, коли країна зазнає масштабної воєнної агресії, люди можуть зібрати всю свою силу волі і боротися за свободу й незалежність. Вони є прикладом того, що не можна зламати дух українського народу, незалежно від того, які випробування чекають на нас. Кіборги допомагають нам усвідомити, що навіть після численних травм і втрат людина може знову піднятися, знайти нові шляхи до щастя і далі будувати власне майбутнє. Крім того, кіборги сприяють розвитку наукових технологій і медицини.

Вони є джерелом натхнення для вчених та інженерів, які працюють над створенням нових технологій роботизації і протезування. Це дає змогу підвищувати рівень життя людей, а також відкриває нові можливості для розвитку суспільства. Українське суспільство відчуває величезну вдячність до кіборгів за їхню жертвовність заради нашого спокою. Ми визнаємо їхні досягнення, мужність та витримку. Вони є невід'ємною частиною нашої історії та культури, яка показує українську солідарність і здатність до подолання найскладніших випробувань.

Важливо навчити дітей, що кіборги – це теж люди, які мають свої особливості. І основне правило спілкування з ними має бути таким: бачити людину, а не травму. Кіборги такі ж самі люди як і всі інші. Роботизовані пристрої потрібні їм для того, щоб повернути собі здатність жити нормальним, повноцінним життям. Щоб компенсувати втрати. Тому ставитися до них треба так само, як і до інших людей. Як рівний до рівних.

Поясніть дітям, що це не ввічливо витріщатися на кіборгах. Не потрібно пильно роздивлятися протези або інше адаптивне обладнання (слухові апарати, спеціальні окуляри або скляні очі тощо). Це нормально, коли діти чимось цікавляться, але пам'ятайте про повагу до особистих меж іншої людини. Якщо зустрінете кіборга десь на вулиці, просто посміхніться йому і прямуй собі далі так, як би це була людина без протеза.

Якщо ваша дитина захоже мені доторкнутися до його/її протеза, то найперше належить наголосити, що потрібно поважати особисті межі іншої людини, тому варто завжди запитувати дозволу. І пам'ятати, що інша людина не зобов'язана казати “так”. Можна на таке прохання відповісти так: “Ми не можемо робити все, що нам захочеться. Не можна просто торкатися когось без дозволу. От чи хотілося б тобі, щоб незнайомець підійшов і торкнувся твоєї руки чи ноги? Ми можемо спробувати підійти до кіборга і запитати дозволу на такі дії. Але пам'ятай, що він може нам відмовити, і це нормально. Якщо він дозволить це зробити, то ти маєш обов'язково подякувати.”

Під час невимушеної розмови можна запитати про те, як протез функціонує, чи зручний він, що думає кіборг про його удосконалення тощо. Проте тримайте у пам'яті, що деякі особисті запитання є більш доречними, якщо/коли ми пізнаємо когось ближче, і можуть сприйматися як образа, якщо людина незнайома. Інколи люди, щоб виказати свою підтримку, запитують кіборгів про історію поранення чи травмування або про деталі реабілітації. Не всім приємно згадувати цей досвід. Тому можна запитати про сам протез і про те, як він функціонує, але не змушувати до спогадів, які можуть бути болісними.

Не демонструй жалість. Не уникай кіборгів! Часто люди ніяковіють чи почуваються незручно, коли зустрічають когось із вадами обличчя чи з протезом. Люди не знають як поводитися, не знають про що говорити.

Травмовані чи протезовані люди є повноцінними членами нашого суспільства. Їх не можна уникати. І недоречно їх жаліти, говорити “бідолашні”. Люди з протезами – часто еталони мужності і сили. Поважай їх, а не жалій.

І найголовніше, намагайтесь протидіяти булінгу, мобінгу чи цькуванню кіборгів. На роботі, в маршрутках, школі, лікарнях чи адміністраціях. Потрібно навчити дитину не мовчати і не боятись, якщо вона бачить несправедливість або недостойну поведінку. Таке поводження інших людей щодо кіборгів треба засуджувати вголос. Варто уникати образливих слів і мови ворожнечі. Розвивати у собі доброту та емпатію. Можна запропонувати дитині поставити себе на місце кіборга і задати самій собі питання: “А чи було б це мені приємно?”, “А що б я відчув у цій ситуації?”, “А чи сподобалося б мені таке ставлення чи такі слова?”.